

**6762 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU VE
TÜRK TİCARET KANUNU TASARISI KAPSAMINDA
ANONİM ŞİRKETLERDE
YÖNETİM KURULU VE
YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN
HUKUKİ SORUMLULUĞU -II**

Levent UYSAL*

**III. ANONİM ORTAKLIK YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN
HUKUKİ SORUMLULUĞU**

A. KURAL: ŞİRKETİN SORUMLULUĞU

TTK'nın 317. maddesi uyarınca, anonim ortaklık yönetim kurulu tarafından idare ve temsil olunur. Dolayısıyla yönetim kurulu üyeleri, ortaklık tüzel kişiliğinin kanuni temsilcileridir ve ortaklıkla aralarındaki hukuki ilişki vekalet sözleşmesine dayanır. Yönetim kurulunun bu temsil yetkisini kullanarak üçüncü kişilerle ortaklık adına yaptığı tüm iş ve işlemlerinden doğan hak ve borçlar, ortaklık tüzel kişiliğine ait olur ve dolayısıyla yönetim kurulu üyelerinin üçüncü kişilere karşı şahsen sorumlu olmaları söz konusu olmaz(TTK m. 336/1).¹ Zira yetkili bir temsilci tarafından temsil edilen adına üçüncü kişilerle yapılan işlem ve sözleşmelerden doğan hak ve borçlar temsil edilene aittir (BK m. 32). Hatta, yönetim kurulu üyelerinin, bu sıfatlarından dolayı idare ve temsil görevini yaptıkları sırada üçüncü kişilere karşı işlemiş oldukları haksız fiilden dahi anonim ortaklık sorumludur (TTK m. 321).

Yine madde hükmünde yönetim kurulu üyelerinin yapmış olduğu sözleşme ve muamelelerinin kişisel sorumlulukları getirmediği ve bunların sonuçlarının da şirkete ait olduğunun ifade edilmesi

* Av., İstanbul Barosu.

¹ Pulaşlı, Hasan, *a. g. e.*, s. 321.

de, YK üyelerinin MK m. 48/2 anlamında organ olduklarını ortaya çıkarmaktadır.²

B. İSTİSNA: YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN SORUMLULUĞU

B. 1. YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN SORUMLULUĞUNU DÜZENLEYEN BAŞLICA KANUN HÜKÜMLERİ VE BU HÜKÜMLERİN DÜZENLENİŞ BİÇİMİ

Anonim ortaklıkların; kuruluş, idare, denetleme ve tasfiyesinden doğan sorumluluk halleri ile çeşitli sorumlu kişiler, Türk Ticaret Kanunu'nda toplu bir biçimde düzenlenmemiş olup sorumluların sıfatları ve bunların yaptıkları işlerin türüne göre dağılan bir sistem uygulanmıştır. Yine de esas itibarıyla; yönetim kurulu üyelerinin, şirket ile birlikte pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı sorumlu olmaları esastır.

Bu kapsamda TTK sisteminde; genel sorumluluk m. 336-341 de düzenlenirken yine yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu dolaylı yoldan düzenleyen ve sorumluluğu ilgilendiren diğer bazı maddeleri ise; TTK m. 53, 65, 67, 275, 308-310, 321, 332, 334, 335, 342, 346, 363, 399, 412, 433, 450, 473 ve 474' tür.

Ancak genel ve özel sorumluluk halleri bu sayılanlardan ibaret olmayıp; madde 336-5' de yer alan "*Gerek Kanunun gerek esas mukavelelerin kendilerine yüklediği sair vazifelerin, kasten veya ihmali neticesi olarak yapılmaması*" hükmünden hareketle Türk Ticaret Kanunu m. 137, 271, 304, 320, 324, 327 ve diğer bazı maddelerin ihlali ile yönetim kurulu üyelerinin uymakla yükümlü tutulduğu esas sözleşme hükümlerinin ihlali özel sorumluluk hali olarak kabul edilmiştir.³

Ticaret Kanunu hükümlerine ilaveten, Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu genel hükümleri içerisinde; Medeni Kanun (MK) m. 2'de düzenlenen iyiniyet kuralı, haksız fiillerle ilgili Borçlar Kanunu (BK) m. 41-50 hükümleri, akde aykırı hareketlerden doğan sorumlulukları

² Arslanlı, Halil, *Anonim Şirketler II-III, Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller*, İstanbul 1960, s. 150; İmregün, Oğuz, *a. g. e.*, s. 228.

³ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html>

düzenleyen BK madde 96 hükümleri çeşitli durumlara göre üyelere uygulanabilir.

Yine Bank.'da da yönetim kurulu üyeleri için şahsi iflastan tutun, ağır hukuki ve cezai müeyyidelere varan sorumluluklar öngörülmektedir⁴.

Belirtmek gerekir ki; yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu düzenleyen hükümler TTK, MK, BK VE SerPK'dan ibaret değildir, daha birçok kanunda yer alan hükümlerde yöneticilerin sorumluluğu düzenlenmiştir. Örneğin; İİK, VUK, SerPK, TCK... vb.'nin bazı maddeleri sorumlulukla ilgili düzenlemeler içermektedir.

B. 2. YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN ESASLAR

Belirtmek gerekir ki Anonim ortaklıkta sorumluluk esası; TTK'nın 269. maddesinde, *"...Bir unvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mes'ul olan şirkettir. Ortakların mes'uliyeti, taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur."*⁵ şeklinde tanımlanmıştır.

Anonim ortaklıkta genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu zorunlu organ olarak bulunmak zorundadırlar. Yönetim kurulu, ortaklığı idare ve temsil yetkisine sahip, genel kuruldan sonra gelen en önemli organ niteliğindedir. Anonim ortaklıkların sermayesinin paylara bölünmüş olması ve bu payların kolaylıkla el değiştirebilmesi; ortaklığın geniş kitlelerin katılımıyla kurulmasına olanak sağlamaktadır. Ortaklık sürecinin geniş kitleleri ilgilendirmesi ve ekonomik önemine bağlı olarak ortaklığı idare ve temsil yetkisine sahip yönetim kurulu üyelerinin, bazı durumlarda sorumlu tutulmasını zorunluluk haline getirmiştir.

İşte bu sebeple; yasa, ana sözleşme ve genel kurul kararlarıyla yönetim kurulu üyelerine bir takım temsille ilgili olmayan görev ve yükümlükler öngörüldüğünden, bunların yerine getirilmemesi veya gereği gibi yerine getirilmemesi YK üyesinin sorumluluğunu doğu-

⁴ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 335.

⁵ Moroğlu/ Kendigelen, *Notlu -İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat*, Beta-İstanbul 2004, s. 117.

racaktır. Yine yönetim kurulunun üyelerinin idare ve temsil görevini yaptıkları sırada üçüncü kişilere karşı işlemiş oldukları haksız fiilden dolayı zarar vermeleri halinde, bu zarardan her ne kadar anonim ortaklık sorumlu olsa da, ortaklık sonradan haksız fiili yapan üyelere rücu edebilecektir. İşte bu halde de üyelerin kişisel sorumluluğu söz konusu olacaktır.⁶

Ayrıca YK üyelerinin ortaklığa verdikleri zararlar, hem ortakların hem de ortaklık alacaklılarının dolaylı zararı olduğu özel hallerde de YK üyelerine karşı ortakların ve ortaklık alacaklılarının TTK m. 340, 309 hükümleri uyarınca tazminat davası açma hakları vardır. Ancak tazminatın ortaklığa verilmesini istemeleri gerekmektedir.⁷

C. SORUMLULUĞUN TEMEL NİTELİKLERİ VE ŞARTLARI

C.1. SORUMLULUĞUN TEMEL NİTELİKLERİ

a. Kusura Dayanan Sorumluluk

Anonim ortaklıkta yönetim kurulunun sorumluluğu kusura dayanan bir sorumluluktur.⁸ Çünkü YK üyelerinin sorumluluğunu düzenleyen çoğu maddede kusur arandığını açıkça görüyoruz (TTK m. 308, 336/5, 338, 339, 346). Bununla birlikte YK üyesinin sorumlu tutulabilmesi için kusurlu bir hareketin o üyeye izafe edilmesi de gereklidir. Öyleyse; yönetim kurulu üyelerinin şirket nam ve hesabına yapmış oldukları işlem ve sözleşmeler nedeniyle sorumlu tutulabilmeleri, ancak kendilerine kusurlu bir eylemin yüklenmesi durumunda mümkündür.

Ancak belirtilmelidir ki; TTK m. 338 hükmü uyarınca; “...müteselsil mesuliyeti mucip olan muamelelerde bir kusuru olmadığını ispat eden aza mesul olmaz”⁹ hükmü gereği, kanun koyucu karine olarak, yönetim ku-

⁶ İmregün, Oğuz, *a. g. e.*, s. 2241,

⁷ Pulaşlı, Hasan, *a. g. e.*, s. 321-322.

⁸ Arslanlı, Halil, *a. g. e.*, s. 168; Atan Turhan, *Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti*, Ankara 1967, s. 24; Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 28-29; İmregün, Oğuz, *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Ortaklığa Karşı Hukuksal Sorumluluğu*, *Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Armağanı*, İstanbul 1999, s. 255vd.; Doğanay, İsmail, *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin “Hukuki” Sorumluluğu*, *Batider*, C. XVII, Sayı: 3, s. 57vd.

⁹ Moroğlu/ Kendigelen, *a. g. e.*, s. 144.

rulu üyelerinin kusursuzluklarını ispatlayıncaya kadar kusurlu olarak kabul edileceklerini hüküm altına almıştır.¹⁰

Kusursuzluğun ispatı genel hükümlere tabi olmakla birlikte, TTK m. 338 de ispat konusunda bazı ölçüler vermiştir. Madde içeriğine;

“...muhalif rey vermiş olup keyfiyeti müzakere zaptına yazdırmakla beraber murakıplara hemen yazılı olarak bildiren...”

yani üye yönetim kurulu kararına olumsuz oy vermişse ve bunu müzakere zaptına yazdırıp, denetçilere yazılı olarak bildirmişse veya

“...mazeretine binaen o muamelenin müzakeresinde hazır bulunmayan aza...” demek suretiyle yani geçerli bir mazereti sebebiyle toplantıya katılmamış üyenin sorumluluğunun olmayacağını belirtmektedir.

b. Sözleşmeden Doğan Sorumluluk

YK üyelerinin sorumluluğu akdi nitelik taşımaktadır. YK üyelerinin kanunun veya sözleşmenin kendilerine yüklediği görevleri gereği gibi yerine getirmemeleri, anonim ortaklık ile aralarındaki sözleşmenin (Anonim ortaklık yönetim kurulu üyeliğine seçilmek, ortaklık ile seçilen kimse arasında bir sözleşme meydana getirir. Bu sözleşmenin türü konusunda, doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Fakat bu konuda genel olarak ortaklıkla yönetim kurulu arasındaki ilişkinin vekâlet sözleşmesi hükümlerine dayalı olduğu kabul edilmektedir.) ihlali anlamını taşır. Yöneticilere karşı sorumluluk davası açma hakkı olan ortaklar ve ortaklık alacakları da açacakları davalarda, sözleşmeye aykırılık sebebine dayanabilirler.¹¹

c. Müteselsil Sorumluluk

TTK m. 336;

“İdare meclisi azaları şirket namına yapmış oldukları mukavele ve muamelelerden dolayı şahsan mesul olamazlar. Ancak aşağıda yazılı hallerde gerek şirkete gerek münferit pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı müteselsilen mesuldürler.”

¹⁰ Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 39-40.

¹¹ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ *a. g. e.*, s. 336.

Demek suretiyle yönetim kurulu üyeleri arasında tam teselsülü kabul etmiştir¹². Yani üyelerin kusur derecesine bakılmaksızın(ağır, hafif kusur) oluşan zararın tamamının istenmesidir. Ancak TTK m. 275 uyarınca; kamu tüzel kişileri tarafından atanan YK üyelerinin müteselsil sorumluluğu yoktur. Belirtmek gerekir ki; kanunun YK üyelerine müteselsil sorumluluk yüklediği haller emredicidir. Dolayısıyla müteselsil sorumluluğun bu durumlarda ana sözleşme veya bazı kararlarla bertaraf edilmesi mümkün değildir.

YK üyelerine müteselsil sorumluluk esasının getirmesinde ki amaçlardan birinin de; üyelere ortak dava açma imkanının söz konusu olabilmesi ve üyelerin müteselsil sorumluluk esası sebebiyle birbirlerini denetleme yükümlerine layıkı ile yerine getirmelerinin sağlanmasıdır.¹³

Sorumluluğa müteselsil olarak karşılık veren yönetim kurulu üyelerinin, daha sonra genel hükümler mucibinde birbirlerine rücu etmeleri mümkündür.

C.1. SORUMLULUĞUN ŞARTLARI

c. Kusur

TTK, yönetim kurulu üyeleri için kusur esasına dayanan bir sorumluluk öngörmüş ve yönetim kurulu üyelerinin aleyhine kusur karnesi kabul edilmiştir. Kusurun ağır veya hafif olması önemli değildir. Ayrıca, TTK'ya göre bazı hallerde yönetim kurulu üyelerinin kusur aranmaksızın sorumlu tutulabileceği de ileri sürülmektedir. Kusursuz sorumluluk hallerine, TTK'nın 67 ve 335. maddelerinde düzenlenen durumlar örnek verilebilir.

Anonim ortaklık ile yönetim kurulu üyeleri arasında sözleşme ilişkisi vardır. Bu nedenle yönetim kurulu üyeleri, Borçlar Kanunu'nun 96. maddesinde öngörülen "... kendilerine bir kusurun isnat edilemeyeceği..."¹⁴ kuralına göre kusursuzluğunu kanıtlamadıkça sorumludurlar.

Sorumluluk için kusur bir şart olsa bile TTK m. 338 gereği, "...mü-

¹² Çamoğlu, Ersin, *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, İstanbul 1972, s. 20 ; Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 34.

¹³ Atan, Turhan, *a. g. e.*, s. 31; Mimaroğlu Sait Kemal, *Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti*, Ankara 1967, s. 23.

¹⁴ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/407.html>

teselsil mesuliyeti mucip olan muamelelerde bir kusuru olmadığını ispat eden aza mesul olmaz"¹⁵ hükmü gereği, kanun koyucu karine olarak, yönetim kurulu üyelerinin kusursuzluklarını ispatlayıncaya kadar kusurlu olarak kabul edileceklerini hüküm altına almıştır. Öyleyse sorumluluktan kurtuluş kusursuzluğun ispatı ile mümkün olmaktadır.

d. Zarar

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna gidilebilmesi için, kusurlu hareket sonunda bir zarar meydana gelmelidir. Zarar, bir kimsenin malvarlığında meydana gelen azalma olarak tanımlanabilir. İki şekilde ortaya çıkabilir:

- Zarar doğuran olay, malvarlığında direk azalmaya neden olabilir,
- Zarar doğuran olay, zarar görenin servetindeki artışı engellemiş olabilir.

Yönetim kurulu üyelerinin işlem ve eylemleri sonucu şirket, pay sahipleri veya şirket alacaklıları zarar görebilir.

Şirketin zararı: yönetim kurulu üyelerinin yapmış oldukları işlem veya sözleşmeler nedeniyle şirket malvarlığında doğrudan azalma olması, şirkete karşı sorumluluğu gerektirir. Bu durumda şirket pay sahipleri ve alacaklıları dolaylı olarak zarara uğrar.

Üçüncü şahısların zararı: yönetim kurulu üyelerinin yaptıkları zarar, şirketin malvarlığına değil, doğrudan doğruya pay sahipleri veya şirket alacaklılarını etkilemiş olabilir. Bu durumda zarar, pay sahipleri ve şirket alacaklıları için doğrudan doğruya zarar veya asli zarardır.¹⁶

D. YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN ÖZEL SORUMLULUK HALLERİ

TTK m. 336 sorumluluk hallerini 5 bent halinde saymaktadır. Genel kanaat ilk dört bent ile beşinci bendi birbirinden ayırmak gerektiği

¹⁵ Moroğlu/ Kendigelen, *a. g. e.*, s. 144.

¹⁶ Özmen, Çiğdem, Anonim Şirkette Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, *YDK Dergisi*, Sayı:3, s. 37(http://www.ydk.gov.tr/sayi_3_4.htm#s37)

yönündedir. Çünkü öğretilerde genel olarak TTK m. 336/5'te anılan görevlerden birinin TTK m. 319 kapsamında Murahhaslara bırakılması halinde müteselsil sorumluluğun söz konusu olmayacağı, ancak TTK m. 336'nın ilk dört bendinde düzenlenen sorumluluk hallerinde TTK m. 319 gereğince görev dağılımı yapılamayacağı ve müteselsil sorumluluğun ortadan kaldırılamayacağı, bu sebeple ilk dört bent devri kabul olmayan görevlerdir.¹⁷

D.1. Hisse Senetleri Bedellerine Mahsuben Pay Sahipleri Tarafından Yapılan Ödemelerin Doğru Olmaması (TTK m. 336/1).

Bu bent ile kastedilen; yönetim kurulu üyeleri ile bir ortak arasındaki anlaşma neticesinde hisse bedelinin tamamının veya bir kısmının ödenmiş gösterilmesi halini sorumluluk kapsamına almaktadır.¹⁸ Sorumluluğun doğması için YK üyesi ile ortak arasında bir anlaşma olmasına gerek yoktur. Dolayısıyla bir ihmal söz konusu ise yine sorumluluk doğar.¹⁹ Ortaklığın kuruluşu sırasında olduğu gibi kuruluşundan sonra da taahhüt edilmiş olan pay bedellerinin zamanında ödenmesini istemek ve takip etmek yönetim kurulunun görevidir. Aksi durum; yönetim kurulu üyesinin sermayeyi koruma borcuna aykırılık teşkil eder. Aksi halde payları kendi hesaplarına almaya ve müteselsilen ödemeye mecburdurlar. Pay bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin doğru olmamasından bir zararın doğması halinde yönetim kurulu üyeleri müteselsilen sorumludurlar.

D. 2. Dağıtılan ve Ödenen Kar Paylarının Gerçek Olmaması (TTK m.336/2).

Kar payı ancak TTK m. 457/1'e göre yıllık bilançoya göre belirlenebilir ve gerçek kar, safi kardan kanuni ve yedek akçeler çıkarıldıktan sonra kalan bakiyedir. Anonim şirketlerde kazanç payı sahiplerine dağıtılacak karın, Türk Ticaret Kanunu m. 72-75, m. 457-472 ile vergi ka-

¹⁷ Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 50 ; Çamoğlu, Ersin, *a. g. e.*, s. 42; İmregün, Oğuz, *a. g. e.*, s. 207-208.

¹⁸ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ *a. g. e.*, s. 336.

¹⁹ Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 53

nunlarına uygun olarak düzenlenmesi ve Türk Ticaret Kanunu m. 75 gereğince açıklık ve doğruluk prensiplerine tabi bilançoya göre hesap ve tespit edilmesi gerekir. Buna aykırı yapılan dağıtım sermayeden iade teşkil eder²⁰ ve bu da ortaklığın ve ortaklık alacaklılarının zarar görmesine neden olur.

Ayrıca bilanço ile kar ve zarar hesaplarının genel kurul tarafından tasdiki, belli bir miktar veya oranda kar dağıtımının da genel kurul kararına bağlanması (TTK m. 369) veya ana sözleşme ile emredilmiş olması gerekir.²¹ Karın ödenmesi tarihine, genel kurul karar verebileceği gibi bu hususu yönetim kuruluna da bırakabilir. Kar tahakkuk etmeden veya muteber bir genel kurul kararı olmadan dağıtım yapılmışsa veya kar payına mahsuben ortaklara verilen avansın, dağıtılan kar payından fazla olması halinde, yönetim kurulu üyeleri şirketin bu yüzden uğradığı zararı tazmin ile müteselsilen yükümlü olurlar.

D. 3. Kanunen Tutulması Gereken Defterlerin

Mevcut Olmaması veya Düzensiz Bir Şekilde Tutulması (TTK m. 336/3)

Anonim ortaklığın mecburi (TTK m. 66, 326, 417, 1465 ve diğer kanunlarda gösterilenler) veya ihtiyari bütün defterleri tutma bunları kanuni süreler içinde saklama görevi de yönetim kurulundadır. Defterlerdeki kayıtları doğrulayan ve yoklukları halinde defter kayıtlarının ispat gücünü kaldıran senet, makbuz, mektup gibi belgeler de defter kavramına dahidir. TTK m. 336/3' ün lafzında sadece defterler geçse de, TTK m. 66/2 gereğince, anonim ortaklığın tacir sıfatı sebebiyle saklamakla yükümlü olduğu sair belgeler de bu bendin kapsamındadır.

Eğer defter kanunun emrettiği şekilde tutulmamış, notere tasdik ettirilmemiş ise ortaklık lehine delil olarak kullanılamayacağı gibi, Vergi Usul Kanunu gereği usulsüzlük cezasının tazmini de söz konusu olur.

Öyleyse; kanunen tutulması gereken defterlerin yönetim kurulunca tutulmaması, kanunen tutulması gereken defterlerin düzensiz tutulmuş olması ve kanuni süreler içinde saklanması yükümlülüğünün

²⁰ Pulaşlı, Hasan, *a. g. e.*, s. 324.

²¹ Eriş, Gönen, *a. g. e.*, s. 1441-1442.

yerine getirilmemesi hallerinde meydana gelen zararlardan dolayı yönetim kurulu üyeleri müteselsilen sorumludurlar.²²

D. 4. Genel Kurulun Aldığı Kararın Nedensiz Olarak Yerine Getirilmemesi (TTK m. 336/4)

Ortaklık genel kurulunca alınan kararların icra edilmesi, ortaklık yönetim kuruluna verilmiş bir görev ve yükümlülüktür. Yönetim kurulu, genel kurul kararlarını, gereğine uygun şekilde ve geciktirmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.²³ Bu kararların geçerli bir sebep olmaksızın yerine getirilmemesi halinde TTK m. 336/4 hükmünün açık anlamı gereği, yönetim kurulu üyeleri; ortaklığa, münferit pay sahiplerine ve ortaklık alacaklılarına karşı müteselsilen sorumlu olacaktırlar. Ancak yönetim kurulu üyelerinin kararı yerine getirmemek için geçerli bir sebebi bulunuyor ve bu sebebe rağmen karar yerine getiriliyorsa yine üyelerin sorumluluğu doğacaktır.²⁴ Öyleyse genel kurulun aldığı kararları yerine getirme kuralı genel kurulun sıhhatli olarak aldığı kararlar için geçerlidir.²⁵ Çünkü TTK m. 381/4 hükmü gereği, genel kurulu kararının sakatlığı, bunun icrasından kaçınmak için haklı sebep oluşturur. Yönetim kurulu alınan kararın sıhhatini incelemek zorundadır. Kanuna ve ana sözleşmeye aykırı olan genel kurul kararları iptal edilebilir olduğundan yerine getirilmekten mutlak kaçınılmalı ve YK üyeleri bu tür kararların iptali için dava açmalıdırlar. İptal edilebilir karar için, yönetim kurulunun heyetçe ve hatta karar şahıslarını ilgilendiriyorsa YK üyelerinin münferiden iptal davası açma yetkileri olduğundan, bu nitelikteki kararları da tam tersine yerine getirmemekle yükümlüdürler.

Yönetim kurulu üyeleri genel kurul kararını sıhhat açısından olduğu kadar ortaklık menfaatlerine uygunluk açısından da incelemekle yükümlüdürler. Yönetim kurulunun sadakat ve özen yükümlülü-

²² Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 57; Atan Turhan, *a.g.e*, s. 44; Mimaroğlu Sait Kemal, *a. g. e.*, s. 36; Çamoğlu, Ersin, *a. g. e.*, s. 51.

²³ Pulaşlı, Hasan, *a. g. e.*, s. 325.

²⁴ Aynı Şekilde, Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 58 (Dpn:190: Domaniç, Hayri, *a. g. e.*, s. 665).

²⁵ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ *a. g. e.*, s. 337; Çamoğlu, Ersin, Anonim Ortaklık İdare Meclisi Üyelerinin Umumi Heyet Kararının İcrasından Doğan Mesuliyeti, *Batider*, C. III, S. 3, s. 523.

ğü daha karar taslak halinde iken, genel kurulun kararın alınmasının ortaklık menfaatleri ile bağdaşmayacağı hususunda uyarılmasını gerektirir. Üyeler ortaklık menfaatlerine aykırılığı icrai aşama da tespit ederlerse icrailikten vazgeçip genel kuruldan tekrar talimat sormak durumundadırlar.²⁶ Genel kurul, yönetim kurulun menfaatlere aykırılık tespiti ve uyarıya rağmen eski kararında ısrar ederse, yönetim kurulu kararı yerine getirecektir ama, bu karardan yönetim kurulunun sorumluluğu doğmaz.²⁷

D. 5. Kanunun veya Esas Sözleşmenin Kendilerine Yüklediği Diğer Görevlerin Kasten veya İhmal Nedeniyle Yapılmaması (TTK m. 336/5)

Bu hüküm ile genel bir sorumluluk sebebi konulmaktadır. Bu kapsamda “*yapılmamanın*” yanı sıra eksik, geç, hatalı yapmanın da yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu gerektirdiği vurgulanmaktadır.²⁸ Kanun ve ana sözleşme hükümlerinin gereği gibi yerine getirilmemesi sorumluluk sebebidir. Kanun terimi içine; TTK dışında kalan, ancak yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları ile ilgili hükümler içeren tüm kanunlar girer.

D. 6. Esas Sermayenin Değiştirilmesinde Kanun Hükümlerine Uyulmamış Olmasından Doğan Sorumluluk

Yeni pay senedi çıkarmak sureti ile sermaye arttırma işlemleri aynen ortaklığın kuruluşuna ait hükümlere tabidir (TTK m. 392). Maddede özellikle para sermayesinin dörtte birinin yatırılmasına ait hüküm ile ayın türünden bir sermaye konması, malların devralınması ve hususi menfaatlerin sağlanması ile ilgili kararın mevcudiyeti halinde bu hususlara ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Ayrıca, iştirak taahhütnameleri ile halk iştirake davet edilmek isteniyorsa düzenlenecek izahnamede yer alması zorunlu hususlar 392. maddede belirtilmiştir.

²⁶ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 338.

²⁷ Çamoğlu, Ersin, a. g. e., s. 523vd.

²⁸ Domaniç, Hayri, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, C. II, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, İstanbul 1988, s. 668; Yarg. 11. HD. 19.11.1993 t. 5734E./7583K.,(Eriş, Gönen, a. g. e., s. 588)

Esas sermayenin arttırılması kanununda öngörülen hükümlere göre yürütülmemişse, bu husustaki işlemler batıl olup, bundan olayı yönetim kurulu üyeleri, ortaklığa, ortaklığın pay sahiplerine ve üçüncü şahıslara karşı müteselsilen sorumludurlar (TTK m.392 son).²⁹

D. 7. Kuruluştaki Yolsuzlukları Araştırmamadan Doğan Sorumluluk (TTK m. 308)

İlk yönetim kurulu üyeleri ortaklığın kurulmasında yolsuzluk olup olmadığını araştırmakla mükelleftirler. Bu hususta ihmalleri görülür ve bu suretle meydana gelen zarar kuruculardan alınmamış olursa, kuruluş sırasındaki zarardan; yönetim kurulu üyeleri müteselsilen sorumlu olurlar (TTK m. 308).

Kanunumuz kuruluş muamelelerinin usulü dairesinde yapılmış olmasına önem vermiş ve kuruluş işlemlerinde bir yolsuzluk bulunup bulunmadığını araştırma görevini yönetim kuruluna heyet olarak değil, ferden yüklemiştir.³⁰

Yönetim kurulu üyeleri ortaklığın kuruluş işlemlerini kontrol ederken gerekli dikkat ve özeni göstermekle mükelleftirler. Ortaklık kuruluş işlemleri, ana sözleşmenin düzenlenmesinden ortaklığın tüzel kişilik kazanması için gereken tescil ve ilanın yapılmasına kadar geçen bütün işlemleri kapsar.

TTK'nın 305, 306, 307. maddelerinde kuruluş işlemleri sırasında vesikaların doğru olmaması, esas sermaye hakkında yanlış beyanlar, ayın türünden sermayeye değer biçilmesinde hile gibi hususlarda yolsuz işlemlerin yapılabileceği belirtilmiş ve bu şekilde yapılan yolsuz işlemlerin yaptırımlarını gösterilmiştir.

Kuruluş işlemlerini inceleyen yönetim kurulu üyeleri, yolsuzlukların sorumlularını bulup meydana gelen zarar karşılığı tazminatı istemek zorundadırlar. Bu zorunluluğu yerine getiremedikleri takdirde müteselsilen sorumlu olurlar. İlk yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin, kuruluştaki yolsuzluklarından dolayı sorumlu olmaları neticesi, bir ödeme yapılırsa, yolsuzluklara iştirak eden üçüncü şahıslara rücu

²⁹ Domaniç, Hayri, *a. g. e.*, s. 593-594.

³⁰ Çamoğlu, Ersin, *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, İstanbul 1972, s. 156-158.

hakları vardır. Eda ettikleri ödemeleri vaktinde bu kimselere ihbar etmek kaydıyla haiz oldukları defileri dermeyen edebilirler.³¹

Davacıların, ortaklığın kuruluşu sırasında bir yolsuzluk yapıldığını, bunun meydana çıkarılmasında ilk yönetim kurulu üyelerinin ihmali bulunduğunu ve yolsuzluk dolayısıyla maruz kalınan zararın kuruculardan alınmamış olduğunu ispatlamaları gerekir.

Kuruluştaki yolsuzlukları açığa çıkaramamaktan dolayı yönetim kurulu üyeleri hakkında uygulanacak müeyyide tazminattır ve miktarı da meydana gelen zarar ile sınırlıdır.³²

E. Yönetim Kurulu Üyelerinin Şahsi Sorumluluk Halleri

E. 1. Yeni Seçilen veya Tayin Edilen Yönetim Kurulu Üyesinin Sorumluluğu

TTK m. 337 gereği; yeni seçilen veya tayin edilen yönetim kurulu üyeleri, kendinden önceki üyenin belli olan yolsuz işlemlerini denetçilere bildirmeye zorunludur. Böyle bir durum mevcut olduğu halde, yeni seçilen üyeler durumu denetçilere bildirmezse sorumlu üyelerin sorumluluklarına aynen iştirak etmiş olurlar. Sorumluluk öncüllerin görev aldıkları bilanço dönemlerine ilişkindir.³³

E. 2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Haksız Fiillerden Dolayı Sorumluluğu

Anonim ortaklığı temsil ve idareye yetkili yönetim kurulu üyelerinin görevlerini yaptıkları sırada işledikleri haksız fiillerden dolayı anonim ortaklık sorumludur. Fakat ortaklığın haksız fiili işleyen yönetim kurulu üyesine karşı bu nedenle doğan tazminat borcundan dolayı rücu hakkı vardır (TTK m. 321). Bu rücu hakkının niteliği, kapsamı ve şartları Borçlar Kanunu'nun 41 ve 55. maddesi ile Medeni Kanun'un 48. maddelerine göre tayin ve tespit olunur.

³¹ Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 69.

³² Domaniç, Hayri, *Anonim Şirketlerin Kuruluşundan Doğan Hukuki Mesuliyet*, İstanbul 1964, s. 71.

³³ İpekçi, Nizam, *a. g. e.*, s. 1184.

E. 3. Yönetim Kurulu Üyelerinin, Şahsi veya Yakınlarının Menfaatlerini İlgilendiren Hususların Görüşmelerine Katılmalarından Doğan Sorumluluk

İlk bölümde ilgili konuda da açıkladığım üzere, TTK m. 332/1 gereği; yönetim kurulu üyeleri şahsi menfaatlerini veya usul ve furuğundan birisiyle eşi ve üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve kayın hısımlarının menfaatlerini ilgilendiren hususların görüşmelerine katılamazlar. Eğer üye görüşmeye katılma yasağına aykırı hareket ederse, yükümlülüğünü yerine getirmedeği muamele yüzünden, ortaklığın meydana gelen zararını tazmin etmek zorundadır (TTK m. 332/2).³⁴ Tazminat davasının ortaklık tarafından açılması gerekir. Şahsi sorumluluk sadece ortaklığa karşıdır. Yasağın ihlal edilmiş olması gerçekleştirilen işlemi geçersiz yapmaz. Yani üyenin sorumluluğunun ortaya çıkması alınan karardan ortaklığın bir zarar görmesi şartına bağlı tutulmuştur. Ortaklık bir zarar görmemişse veya bir zarar olsa bile bu zararın kanuni süreler içerisinde tazmini karara bağlanmışsa, ilgili üyenin sorumluluğu da bahis konusu olamaz.

E. 4. Ortaklığın İflas Etmesinden Doğan Sorumluluk

Ortaklığın iflası halinde, bunun sonucu sadece ortaklığın şahsına aittir ve şahsi kusurları olmadıkça yönetim kurulu üyeleri bundan dolayı sorumlu tutulamazlar. Yönetim kurulu üyelerinin basiretsiz ve kusurlu yönetimleri sonucu ortaklık iflas etmişse, borçlarını ödeyememişse, bu ödenemeyen borçtan yönetim kurulu üyeleri şahsen sorumludurlar. Bununla beraber, ortaklığın iflası halinde yönetim kurulu üyeleri ortaklık alacaklılarına karşı iflasın açılmasından önce son üç yıl içinde kazanç payı veya başka bir ücreti aşan ve ödenmemesi gerektiği halde ödenen paraları iade etmek zorundadırlar (TTK m. 474). Ayrıca yönetim kurulu üyeleri, haksız yere ve kötü niyetle aldıkları kazanç payını geri vermek zorundadırlar (TTK m. 473).³⁵

³⁴ İpekçi, Nizam, *Açıklamalı İçtihatlı TTK Şerhi Ticaret Şirketleri Tatbikatı*, I. Cilt, I. Bası, Adil Yayinevi, Ankara 2002, s.1175.

³⁵ Özmen, Çiğdem, *a. g. e.*, s. 37/8.

E. 5. Temsil Yetkisi ve İdare Haklarının Esas Sözleşme Uyarınca Bir veya Birkaç Yönetim Kurulu Üyesine Verilmiş Olması Halinde Bunların Sorumluluğu

Ortaklığın işleri, bir veya birkaç yönetim kurulu üyesi arasında bölünmüşse, üyeler arasında müteselsil sorumluluk uygulama alanı bulmaz. Bu halde sorumluluk yetki verilen üye veya üyelere aittir.

Kanunumuzda gerek kanunun, gerek esas sözleşmenin kendilerine yüklediği diğer görevlerin kasten ve ihmal neticesi olarak yapılmaması halinde yönetim kurulunun müteselsilen sorumlu olacağı hükme bağlanmakla birlikte, bahsi geçen görevlerden biri, yönetim kurulu üyelerinden herhangi birine bırakılmışsa, sorumluluğun ancak ilgili üyeye yükletilmesinin lazım geleceği ve o muameleden dolayı müteselsil sorumluluğu cari olmayacağı açıklıkla belirtilmiştir. (TTK m. 336/3, 319)

Yönetim kurulu üyelerine görev yükletilmesi iki halde söz konusu olabilmektedir:

- Görev, esas sözleşmede isim belirtilmek suretiyle verilebilir.
- Esas sözleşmenin verdiği yetkiye göre genel kurul veya yönetim kurulu tarafından görev verilebilir.

Her iki halde de kendisine görev verilen yönetim kururlu üyesi üzerine aldığı işten sorumlu olmaktadır.

F. YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN KAMU BORÇLARINDAN DOLAYI SORUMLULUĞU

F.1. GENEL OLARAK

Kurumlar Vergisi Kanunu m. 1 ve 2 gereği anonim ortaklıkların kurumlar vergisi mükellefi olduğu şüphesizdir. Kural olarak tüzel kişiler hakkındaki vergi borçları ve bunlardan doğan sorumlukta tüzel kişiye aittir. Ancak;

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun kanuni temsilcilerin ödevi başlığını taşıyan 10. maddesine göre;

“tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, vakıflar ve cemaatler gibi tüzel kişiliği olmayan teşekküllerin mükellef veya vergi sorumlusu olmaları halinde

bunlara düşen ödevler kanunu temsilcileri, tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri idare edenler ve varsa bunların temsilcileri tarafından yerine getirilir.”

Demekte ve maddenin 2. fıkrasında;

“Yukarıda yazılı olanların bu ödevleri yerine getirmemeleri yüzünden mükelleflerin veya vergi sorumlularının varlığından tamamen veya kısmen alınmayan vergi ve buna bağlı alacaklar, kanuni ödevleri yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınır. Bu hüküm Türkiye’de bulunmayan mükelleflerin Türkiye’deki temsilcileri hakkında da uygulanır.”

Demekle, temsilcilerin bu ödevleri yerine getirmemeleri yüzünden, yükümlünün malvarlığından tamamen veya kısmen alınamayan vergi ve buna bağlı alacaklar, yasal temsilcilerin varlıklarından alınacağını belirtmektedir. Ayrıca, bu sorumluluk vergi dışındaki kamu yükümlülükleri içinde geçerlidir.³⁶ Bu 2. fıkranın değişmemiş halinde(eski hali) “...bu ödevleri kasıt ve ihmalleriyle yerine getirmemeleri...” ibaresinin bulunması yeni halinde kusursuz sorumluluğun amaçlandığı ve kastedildiği açıktır.

Bu sebeple VUK’daki bu kusursuz sorumluluk düzenlemesi, hukuk sistemimizdeki yönetim kurulu üyelerinin kusura dayanan sorumluluğu sistemini bozmaktadır.³⁷

F. 2. SORUMLULUĞUN ŞARTI

TTK’nın 317. maddesi uyarınca; anonim ortaklık yönetim kurulu tarafından idare ve temsil olunur. Dolayısıyla yönetim kurulu üyeleri, şirket tüzel kişiliğinin kanuni temsilcileridir. VUK’da ortaklık kanununu temsilcilerine müracaat için mükellefin vergi borcu sebebiyle takip edilmesini yeterli görmektedir. Dolayısıyla burada “objektif sorumluluk” esası benimsenmiştir. Yönetim kurulu üyelerinin kusuru aranmaksızın AATUHK maddeleri gereğince takip yapıldığı ve bu takip neticesiz kaldığı anda sorumlulukları söz konusudur. Ancak “kurtuluş beyyinesinin” de bulunduğunu hatırlatmak gerekir.

Temsilcilerin ortaklığın kamu borçlarından sorumluluğu *ikinci derecedendir*. Kamu idaresi öncelikle ortaklığı takip edecek ve eğer bu-

³⁶ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 353.

³⁷ Helvacı, Mehmet, a. g. e., s. 102.

radan alacağını tahsil edemezse kanuni temsilcilere yönelecektir. Yönetim kurulu üyeleri ancak, anonim ortaklığın malvarlığından alınmayan alacaklar için takip edilebilir. Ancak kanun koyucu 4108 sayılı Kanun'la AATUHK'ya eklediği mükerrer 35. madde ile bu sorumluluğu daha genişletmiş; “*tahsil edilemeyenler*” yanında tahsil edilemeyeceği anlaşılan” alacakları da sorumluluğun kapsamına dahil etmiştir.³⁸

Vergi ziyanının tespit edildiği tarihte ortaklık malvarlığından alınma olanağı varken, idarece bu imkanın kullanılmaması suretiyle amme alacağının tahsil edilemez hale gelmesinde kanuni temsilciye atfedilecek bir durum yoktur. Böyle bir borçtan kanuni temsilcinin sorumlu olması mümkün değildir.³⁹

F.3. SORUMLU KİŞİLER

VUK m. 10/I ve II gereği;

“Tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, Vakıflar ve cemaatlar gibi tüzel kişiliği olmayan teşekküllerin mükellef veya vergi sorumlusu olmaları halinde bunlara düşen ödevler kanuni temsilcileri, tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri idare edenler ve varsa bunların temsilcileri tarafından yerine getirilir. (Değişik : 3/12/1988 - 3505/2 m.) Yukarıda yazılı olanların bu ödevleri yerine getirmemeleri yüzünden mükelleflerin veya vergi sorumlularının varlığından tamamen veya kısmen alınmayan vergi ve buna bağlı alacaklar, kanuni ödevleri yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınır. Bu hüküm Türkiye’de bulunmayan mükelleflerin Türkiye’deki temsilcileri hakkında da uygulanır.”

Demekle, sorumlu kişileri; kanuni görevini yerine getirmeyen kanuni temsilciler olarak göstermektedir. Kanuni temsilci yetkisinin fiilen kullanılıp kullanılmamasının önemi yoktur. Kanun açıkça sadece kanuni temsilcileri sorumlu tutmuş ve yönetim kurulu üyesi olmakla birlikte ortaklığı kanunen temsil etmeyen kimseler bu sorumluluğun kapsamı dışında bırakılmıştır. Öyleyse önemli olan kanuni temsil yetkisine sahip olmaktır. Dolayısıyla ortaklığı temsil için imza yetkisi olmayan üye ve diğer kişilerin kamu borçlarından sorumluluğu doğmaz.

³⁸ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 354-355.

³⁹ Danıştay 7. D. 21.10.1986t. 1986E./2376K. “...tesbit edildiği tarihte tüzel kişinin malvarlığından alınma olanağı olan vergi, kanuni temsilciden istenemez...” (Helvacı, Mehmet, a. g. e., s. 103)

VUK 10. madde, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu düzenleyen TTK m. 336'yı bertaraf etmediği için, alacağını ortaklık ve kanuni temsilcilerden alamayan idarenin, TTK m. 336 gereği dolayısıyla uğradığı zarardan dolayı yönetim kurulu aleyhine dava açma hakkının olduğu da belirtilmelidir.

Sorumluluğun vergi yükünün doğduğu andaki temsilcilerde mi? yoksa borcun ifa edilmesi tarihindeki temsilcilerde mi olacağı tartışmalıdır. Danıştay'ında bu yönde farklı kararları mevcuttur. Ancak, burada amaçlanan ortaklığın kamu borçlarını geciktirmeksizin ve özenle yerine getirmesi olduğundan, borcun ifası zamanındaki kanuni temsilcilerin sorumlu olmaları kanunun amacına daha uygun düşecektir.⁴⁰

Ödeme yapmak zorunda kalan kanuni temsilci, asıl mükellefe rücu imkanına sahiptir.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 80. maddesi de; prim borcunu zamanında ödemeyen tüzel kişi işverenin üst düzey yönetici ve yetkilileri primlerin ödenmemesinde haklı bir sebepleri yoksa işverenle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olabileceklerdir.⁴¹

F.4. KURTULUŞ BEYYİNESİ

VUK m. 10 uyarınca getirilen sorumluluk bir kusursuz sorumluluk olup, ortaklık kanuni temsilcilerine uygulanacaktır.

Kanuni temsilcinin, kamu borcunun doğumundan ve ifasının geldiğinden haberi olmadığını kanıtlaması sorumsuzluk sebebidir. Kanuni temsilciler, kusursuzluklarını ispatlamak suretiyle sorumluluktan kurtulabilirler. Sorumluluk "*kanuni ödevlerini yerine getirmemiş*" olanlara yüklenmiştir. Öyleyse kanuni ödevlerini yerine getirmiş, kusursuz olarak bu ödevden haberdar olmayan veya ödevini kusursuz yerine getirmemiş olan ya da bu ödevlerin yerine getirilmesi için kendine düşen her şeyi yapmış temsilcinin sorumsuzluğu söz konusudur.

⁴⁰ Danıştay Dava DGK, 31.03.1995 t. 1995/21E. , 1995/116K. İle görüş ayrılıklarını gidermiş ve "...sorumluluğun vergi ödevini yerine getirmeyen üyelere ait olduğunu" belirtmiştir.

⁴¹ Oktar. Kemal, *Sosyal Sigortalar Kurumuna Prim Borçları Yönünden Şirketin, Şirket Ortaklarının ve Şirket Yöneticilerinin Sorumlulukları, Yaklaşım*, 1993, S. 6, s. 27.

G. SORUMLULUK DAVASINDA DAVACILAR

G. 1. TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE

g. Ortaklığın Dava Hakkı

Esas itibari ile sorumluluk davasında asıl dava hakkı ortaklıktadır. Önceki konularda belirttiğimiz üzere yönetim kurulu üyeleri ile ortaklık arasında bir akit ilişkisi vardır. Dolayısıyla bu davanın kaynağı yönetim kurulu üyesi ile ortaklık arasındaki akdin ihlalidir.⁴² Yani kurul yasa ve ana sözleşmenin yüklediği görevlerin ihlali sonucunda ortaklığa zarar vermesi bu akdin ihlalini teşkil eder. Zarar gören ortaklık olduğundan dava hakkı öncelikle de ortaklığa aittir.

Ortaklığın TTK m. 341 gereğince dava açabilmesi için, ortaklık genel kurulunun bu yönde karar alması(açıkça dava açılmasına izin yönünde/ve genel kurulun, konuyu müzakere edip karara varabilmesi için yıllık olağan toplantılarda olduğu gibi sermayenin en az dörtte birini temsil eden pay sahiplerinin toplantıda asaleten veya vekaleten hazır bulunması ve kararında ekseriyetle alınması gerekmektedir.) veya azınlıkların, azınlık paylarını teminat olarak göstermeleri suretiyle, bu yönde azınlık talebi ile alınan genel kurul kararı gerekir.

Yargıtay bu kararı sorumluluk davasının dinlenme şartlarından birisi kabul etmekte idi. Ancak son yıllarda Yargıtay bu görüşünden ayrılmış ve genel kurul kararı eksikliği halinde, bu bir dava şartı olarak değil, davacıya süre vererek bu eksikliği tamamlatmasını istemektedir.⁴³ Belirlenen bu yol usul ekonomisine de uygun olduğundan tarafımca da isabetli olduğu düşünülmektedir.

Yönetim kurulu üyeleri aleyhine açılan davanın konusu, yönetim kurulu üyelerinin kusurlu eylemleri sebebiyle ortaklığa verdikleri zararın tazminidir. Ortaklığın bu zararı doğrudan bir zarar olup, ortaklar ve alacaklılar açısından da dolaylı zarar oluşturur ve onlara da TTK m. 309 kapsamında, tek başlarına dava açma hakkı verir. Tabii ki ortaklar veya şirket alacaklılarının açacakları davada hükmedilen tazminatın ortaklığa verilmesi istenebilecektir.

⁴² Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 108.

⁴³ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ *a. g. e.*, s. 339.

Dava için kusurlu eylem sonucu fiili zarar gereklidir. Zarar tehlikesi dava açmak için yeterli değildir.⁴⁴

Davada temsil hususu ise; anonim ortaklığın yasal temsilcisi olan yönetim kurulu dava açılmasında da temsilci konumundadır. Ancak TTK m. 341 gereği; aleyhlerine sorumluluk davası açılacak yönetim kurulu üyelerinin, görevi henüz sona ermemişse sorumluluk davası denetçiler tarafından açılır. Eski yönetim kurulunun tamamen değiştiği hallede ise yeni yönetim kurulu davayı açacaktır.⁴⁵ Ancak Yargıtay bu görüşte değildir. Nitekim bir kararında özetle; “...TTK 341/2 hükmünün; aleyhine dava açılmasına karar verilen üyelerle ilgi bu davanın ortaklık adına denetçilerce açılması gerekmektedir. Yeni yönetim kurulunun oluşması dava açma yetkisini denetçilerden alıp yeni kurula vermez.” Demektedir.⁴⁶

Dava açmaya yetkili denetim kurulunun kurul olarak hareket etme zorunluluğu yoktur. Nitekim TTK m. 341/2 “...Murakıplara aittir...” demek suretiyle denetim kurulu üyesi sıfatına sahip olan her kişi sorumluluk davasını açabilecektir.

Genel kurulda yönetim kurulu üyelerinin yanında denetim kurulu üyeleri aleyhinde de sorumluluk davası açılmasına karar verilmiş ise; bu durumda denetim kurulu üyeleri de davacı olamazlar ve ortaklığa bir veya daha fazla kayyım atanarak davanın görülmesi sağlanır.⁴⁷ Ortaklığın iflası halinde, dava açma yetkisi, iflas idaresine, tasfiye halinde ise, tasfiye memurlarına aittir.

Süre: Bu tip sorumluluk davalarının genel kurul kararının alınmasından veya yeterli azınlığın dava açma talebinden itibaren 1 aylık süre içinde açılması gerekmektedir. Bu kararın tescil edilip edilmediği ve tescil tarihinin bir önemi yoktur. Bu 1 aylık süre bir hak düşürücü süre veya zaman aşımı süresi olmayıp görevin ifası süresidir, dava açma hakkını düşürmez, bu süreye uyulmaması uymayanların sorumluluğunu gerektirir.⁴⁸ Bu tip bir kısa süre öngörülmesinin sebe-

⁴⁴ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 340.

⁴⁵ Ansay Tuğrul, *Anonim Şirketler Hukuku*, 6. Bası, Ankara-1982, s. 145; İmregün O, a. g. e., s. 248; Arslan, İbrahim, “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu ve Şirket Adına Açılacak Sorumluluk Davasında Şirketin Temsili”, *Ticaret Hukuku Ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, XVI, 1999, Sh.199vd.

⁴⁶ Yarg. TD, 12.02.1968, 66/2129E., 68/846K.(Pulaşlı, Hasan, a. g. e., s. 330.)

⁴⁷ Yarg. 11. HD, 22.10.1985t. 4915E/5565K.(Eriş, Gönen, a. g. e., s. 993)

⁴⁸ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 340.

bi ise; murakıplar, azınlık vekili veya diğerk ilgililer tarafından derhal dava açılarak, şirket çıkarlarının bir ana önce güvence altına alınması dşncesidir.⁴⁹

Azınlığın Dava Açma Talebi: TTK m. 341/2; YK yelerine karşı açılacak sorumluluk davalarında, *olumlu bir azınlık hakkı* ngrmştr. Ortaklık hissesinin en az %10'unu(halka açık anonim ortaklıklarda %5 (SerPK m. 1/8)) temsil eden azınlıkların istemesi halinde genel kurul karar almadan da, sırf bu azınlık talebiyle dava açılabilir. Ana sözleşme ile bu %10 luk pay sahipliğinin oranı yukarıya veya alta çekilebilir. Bu şekilde açılan dava da ortaklık adına açılır, ancak azlık dilerse kendisini ortaklık temsilcilerinin yanında vekille temsil ettirebilir (TTK m.341/2).⁵⁰ Bu tip durumda azınlık ortaklığın uğrayacağı muhtemel zararlar için paylarını bir bankaya teminat olarak vermek zorundadır. Dava reddedilirse azınlık sadece ortaklığa karşı tazminatla ykmldrlr.

h. Ortaklar ile Ortaklık Alacaklılarının Dava Hakkı

TTK m. 336/1 hükmüne göre; yönetim kurulu üyelerinin, ortaklığa, pay sahiplerine ve ortaklık alacaklılarına karşı sorumlu oldukları açıktır. TTK m. 340'ın 309' a yaptėı yollama ile ortaklığın uğradığı zarar dolayısıyla pay sahipleri ve alacaklıların dava açabilecekleri öngörülmüştür. Bu vesile ile pay sahipleri veya şirket alacaklıları, yönetim kurulu yeleri aleyhine dolayısıyla ve kişisel olarak uğradıkları zarar nedeniyle iki farklı dava açabilirler. Dolayısıyla zarar sebebiyle açılan davada tazminatın ortaklığa ödenmesi istenebilirken, doğrudan uğradıkları zarar için açılan davalarda tazminat kendilerine ödenir.

1. Dolayısıyla Zararlara Dayanan Davalar

Ortaklığın gördüğü bir doğrudan doğruya zarar, ortaklık alacaklıları ve pay sahipleri için dolayısıyla zarardır ve bu daha çok, dolayısıyla zarar görenin malvarlığında sonradan etkisini göstermektedir.⁵¹ Burada doğrudan zarara ortaklık uğramaktadır. Ortaklığın bu zararı

⁴⁹ İpekçi, Nizam Av.; a. g. e., s. 1190.

⁵⁰ Pulaşlı, Hasan, a. g. e., s. 330; Poroy/Tekinalp/amoğlu/ a. g. e., s. 340.

⁵¹ Helvacı, Mehmet, a. g. e., s. 128.

dolaylı yönden alacaklıları ve pay sahiplerini etkilemektedir.⁵² Örneğin; yönetim kurulu üyelerinin fiili doğrultusunda, ortaklık malvarlığı azalmışsa, pay sahiplerinin de hisselerine tekabül eden miktar azalmakta, alacaklılarında alacakları tehlikeye girmekte olduğundan dolayısıyla etkilenmektedirler.

Davanın Şartları ve Nitelikleri; dolayısıyla zararda, ortaklığın uğradığı bütün zararlar, ortaklık için istenir ve dayanağı yukarıda açıkladığım üzere akde aykırılıktır. Amaç ortaklığın doğrudan doğruya gördüğü zararın giderilmesidir. Buradaki davda tazminat alacaklısı ortaklık olmak zorundadır. Yönetim kurulu üyelerince, pay sahiplerine veya ortaklık alacaklılarına yapılan ödeme ortaklığın talep hakkını düşürmez. Ortaklığa yapılan ödeme tüm talep haklarını ortadan kaldırır.⁵³

2. Doğrudan Zararlara Dayanan Davalar

Yönetim kurulu üyelerinin kusurlu filleri neticesinde, ortaklık zararlarından bağımsız, pay sahiplerinin veya ortaklık alacaklılarının malvarlığında oluşan zararlar, doğrudan zararlardır. Bu fiiller ayrıca ortaklığı da zarara sokmuş olabilir bu önemli değildir. Örneğin; kanuna aykırı düzenlenmiş bilançoya güvenerek pay sahibi olma, sermaye artırımında ortakların yeni pay alma haklarının ihlal edilmesi, ortakların pay hakkının kanuna aykırı iptali... vb. pay sahibinin doğrudan zararlarıdır.⁵⁴

Davanın Nitelikleri: Ortaklar veya alacaklılar tazminatın kendilerine ödenmesini istemektedirler. TTK m. 336'daki dava şartlarıyla açılır. Burada da ortaklık ile yönetim kurulu arasındaki akde aykırılık dava konusunu oluşturur.

G. 2. SERMAYE PİYASASI KANUNU'NA GÖRE

12.15.199 tarih ve 4487 sayılı SerPK'da yapılan değişiklik ile yönetim kurulu üyelerine karşı yeni bir sorumluluk davası açma yöntemi

⁵² Pulaşlı, Hasan, *a. g. e.*, s. 332.

⁵³ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ *a. g. e.*, s. 343.

⁵⁴ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ *a. g. e.*, s. 343.

getirildi. SerPK m. 15/5 hükmü gereğince;

“...Halka açık anonim ortaklıklar, sermaye piyasası mevzuatına uygun olarak düzenlenmiş ve bağımsız denetimden geçmiş üçer aylık ara dönemler itibariyle hazırladıkları mali tablolarında yer alan karlarından, kanunlara ve esas sözleşmeye göre ayırmak zorunda oldukları yedek akçeler ile vergi karlıkları düşüldükten sonra kalan kısmın yarısını geçmemesi, ana sözleşmelerinde hüküm bulunması ve genel kurul kararıyla ilgili yıla sınırlı olmak üzere yönetim kuruluna yetki verilmesi koşullarıyla temettü avansı dağıtabilirler. Her ara dönemde verilecek temettü avansı bir önceki yıla ait bilanço karının yarısını aşamaz. Önceki dönemde ödenen temettü avansları mahsup edilmeden ilave temettü avansı verilmesine ve temettü dağıtılmasına karar verilemez. Temettü avansı dağıtımına karar verilmesinde ve avansın ödenmesinde Türk Ticaret Kanunu’nun, bilanço ve gelir tablosunun kabulüne ve karın dağıtılmasına ilişkin olup, bu madde hükmüne aykırı olan hükümleri uygulanmaz. Yönetim kurulu üyeleri ve temsilcisi oldukları tüzel kişiler, şirket denetçileri, bağımsız denetimi yapanlar ve bağlı oldukları gerçek ve tüzel kişiler, ara dönemler bilanço ve gelir tablolarının gerçeği aksettirmemesinden veya mevzuat ile muhasebe ilke ve kurallarına uygun olarak düzenlenmemiş olmasından doğan zararlar için şirkete, pay sahiplerine, şirket alacaklılarına ve ayrıca doğrudan doğruya olmak üzere temettü avansının kararlaştırıldığı veya ödendiği bilanço yılı içinde pay senedi iktisap etmiş bulunan kişiler ile üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumludurlar...”⁵⁵

Böylece yönetim kurulu üyeleri, “TEMETTÜ avansı” dağıtılması işleminden doğan zararlar dolayısıyla, ilgililere karşı müteselsile sorumlu duruma gelmişlerdir. Sorumluluğun sebebi ise; “1- ara dönem bilanço ve gelir tablolarının gerçeği aksettirmemesi ve 2- mevzuat ile muhasebe ilke ve kurallarına uygun düzenlenmemiş olması”dır. Tabi ki bu 2 husus dışında gelecek zararlardan TTK m. 336 kapsamında sorumludurlar.

H. SORUMLULUK DAVASINDA USUL, YETKİ VE GÖREV

Usul: TTK m.146 hükmü gereği; “Ticaret şirketlerinde ortakların şirketle veya birbirleriyle olan münasebetlerinden doğan dâvalarda ve şirketlerin idare meclisi âzaları, müdürleri veya murakıplarına karşı bu kanunun

⁵⁵ Kazancı Bilişim Mevzuat Bankası, Sermaye Piyasası Kanunu.

mer'iyetinden sonra açılacak mesuliyet dâvalarında basit muhakeme usulü tatbik olunur."

Demekle anonim ortaklık yönetim kurulu aleyhinde açılacak sorumluluk davalarında da "*Basit Yargılama Usulü*"nün (HUMK m. 507-511) uygulanacağı belirtmektedir. Deliller HUMK'a tabidir. Davada her iki tarafta tacir olmadığından TTK m. 82 gereği, ticari defterler delil olarak kullanılamayacaktır.

Yetki: TTK m. 309/3 gereği; anonim ortaklık yönetim kurulu aleyhinde açılacak sorumluluk davalarında davacılara genel yetki kuralının yanında ek bir olanak daha tanınmakta ve davacı dilerse HUMK m. 9 ve m. 10 uyarınca; davalı yönetim kurulu üyelerinin ikametgahı mahkemesinde, dilerse tümü aleyhinde "*Şirketin Merkezinin Bulunduğu Yer*" mahkemesinde dava açabilir.

Görev: Yönetim kurulu aleyhinde açılacak sorumluluk davası TTK m. 4 gereği, bir "*mutlak ticari davadır.*" Dolayısıyla müddeabihin değeri önemli olmaksızın öncelikle "*Ticaret Mahkemesinde*", ancak o yerde ticaret mahkemesi yoksa da "*Asliye Hukuk Mahkemesinde*" görülecektir.

I. SORUMLULUĞUN SONA ERMESİ

I. 1. GENEL OLARAK

Ortaklık yönetim kurulu üyeleri aleyhinde sorumluluk davasının; gerek genel kurulun olumlu kararı, gerek azınlık pay sahiplerinin olumlu kararı ve talebi üzerine, açılması halinde, önceden de belirttiğim gibi bir ön şart mevcut; bu bir genel kurul kararının veya yeterli azınlık talebinin bulunmasıdır. Öyleyse bu tip bir davada yapılacak ilk savunma; bu yönde bir genel kurul kararının veya azınlık talebinin olmadığı yönünde olmalıdır.⁵⁶

Yönetim kurulu aleyhinde sorumluluk davası açılması yönünde alınan genel kurul kararına karşı, iptal davasının açılması halinde, sorumluluk davasında kullanılacak bir savunma yoludur.

Yukarıda açıkladığım üzere sorumluluğun doğması için çeşitli kriterler vardır. Yönetim kurulu üyesinin/lerinin; kusursuzluğunu ispatı halinde (TTK m. 338), eyleminin zarara sebebiyet vermediği veya eyle-

⁵⁶ Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 136

miyle oluşan zarar arasında illiyet bağının olmadığı ispatı halinde sorumluluğu doğmayacaktır. Öyleyse; bu durumlarda savunmanın temelini teşkil etmelidir. Yine sorumsuzluk halinin kanıtlanması (TTK m. 308, 319, 320, 332, 334, 335) durumunda ve üyeye sorumluluk yüklenemeyeceği hallerde yönetim kurulunun sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

Bu genel hususların dışında yönetim kurulu; “İbra, Zamanaşımı ve Zarara Birlikte Sebebiyet Verme” hallerinde de savunmalarını yaparak sorumluluktan kurtulabilecektir.

I. 2. İBRA

i. İbra Kavramı ve İbra Kararının Özellikleri

Arapça kökenli bir sözcük olup, “*aklama, temize çıkarma*” anlamına gelen ve yönetim kurulu için bir sorumluktan kurtulma kurumudur.⁵⁷ Tüzel kişiler bakımından; tüzel kişinin yönetim ve karar organı, belli bir hesap dönemi sonunda tüzel kişi genel kuruluna faaliyet ve işlemleri hakkında hesap vermek zorundadırlar. Bu sebeple, tüzel kişinin yetkili karar organının kararı ile hesap veren organın üyelerine karşı yaptıkları işlemlerin hukuka ve işin gereğine uygun olduğunun bir karar şeklinde açıklanmasıdır. Öyleyse ibra; menfi bir borç ikrarı olup (borçtan kurtulma), karar niteliğinde, tek taraflı bir irade beyanıdır.⁵⁸

Anonim ortaklıklarda ibra; genel kurulun; yönetim kurulunu, denetçilerin ve müdürlerin(ortaklık yöneticileri) bir hesap yılı sonunda, o yıla ait iş ve faaliyetlerini onaylama ve ortaklığın, ibra edilenlere karşı iş ve eylemlerinden dolayı, bir alacak veya hak sürmeyeceği ve onları sorumlu tutmayacağı anlamına gelir.⁵⁹

Kararın Özellikleri: Anonim ortaklıklarda ibra kararını vermeye yetkili organ “*genel kuruldur.*” Bu ibra yetkisi genel kurulun münhasır yetkisindedir. Dolayısıyla başka bir organ veya kişiye devredilmesi mümkün değildir. İbra kararı için TTK’da özel bir yetersayı öngörül-

⁵⁷ Pulaşlı, Hasan, *a. g. e.*, s. 330; Aytaç, Zühtü, Anonim Ortaklıklarda İbra; Ankara-1982, s. 7 vd.

⁵⁸ Çamoğlu, Ersin, “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davalarına Etkisi”, *İHFM*, C.XXXVI, 1971/1-4, s. 329; Aytaç, Zühtü, *a. g. e.*, s. 7.

⁵⁹ Pulaşlı, Hasan, *a. g. e.*, s. 330; Aytaç, Zühtü, *a. g. e.*, s. 15-16

memiştir; öyleyse ibra kararı adi çoğunlukla alınır.⁶⁰ TTK m. 374 gereğince; ibra kararlarında: yönetim kurulu üyeleri ile bunların maddede sayılan yakınları(karı-koca, usul ve füru) ve ortaklık işlerinin görülmesine herhangi bir suretle katılmış olanlar müzakereye katılma *oy hakkından* yoksundurlar. Oy hakkından yoksun olan kişi kendi adına oy kullanamayacağı gibi, başkasının vekili sıfatıyla da oy kullanamaz.⁶¹ Ancak yönetim kurulu üyeleri, denetçilerin bilançonun onaylanmasında oy kullanabilirler. Dolayısıyla, ibra konusu ile bilançonun tasdiki konusunun, genel kurul gündeminde ayrı maddeler halinde yer alması gerekir.⁶² Nitekim Yargıtay da bu konuların ayrı gündeme alınması yönünde kararlar vermektedir.⁶³

Tabi ki belirtmek gerekir ki; yönetim kurulunun ibrasında denetçiler; denetçilerin ibrasında da yönetim kurulu üyelerinin ibra için oy hakkı vardır.

Bir ibra oylamasında oy kullanması yasak kişilerin oy kullanması o ibra kararını tek başına geçersiz hale getirmez. Ancak o kullanılan oyların kararın sonucunu etkilemiş olması gerekir. Kanunda açık olmamakla birlikte ve TTK m.374'te sadece "*oy kullanamazlar*" demiş olmakla birlikte, oy hakkından yoksun olan kişi ve paylar *toplantı yeter sayısında* göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü kanunda, "*...müzakerelerde, rey hakkını kullanamaz.*" demekte ve dolayısıyla buradan toplantıya katılabileceği ancak oy kullanamayacağı sonucu çıkmaktadır. Ancak tabii ki bu durumun netleştirilmesi ve kanun maddesine eklenmesi gerekmektedir. Fakat doktrinde bunun aksi yönünde görüşe sahip olanlarda vardır. Bakınız aksi görüş için.⁶⁴

İbra kararı açık olabileceği gibi **zımni de olabilir** nitekim; TTK m. 380;

"Bilançonun tasdikine dair olan umumi heyet kararı, aksine sarahat olmadığı takdirde, idare meclisi azalariyle müdürler ve murakıpların ibrasını tazammun eder. Bununla beraber bilançoda bazı hususlar belirtilmemekte ve-

⁶⁰ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 346.

⁶¹ Teoman, Ömer, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu*, İstanbul 1983, s. 79 vd.

⁶² Eriş, Gönen, *Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu Ticari İşletme ve Şirketler*, C. I, 1. Bası, Ankara 1987, s. 1070.

⁶³ Yarg. 11. HD. 17.04.1980t. 1714E./2024K.(Eriş, Gönen, a. g. e., s. 1070)

⁶⁴ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 347.

yahut bilanço şirketin gerçek durumunun görülmesine mani yanlış bir takım hususları ihtiva etmekte ise, idare meclisi azalariyle müdürler ve murakıplar, bilançonun tasdiğiyle ibra edilmiş olmazlar.⁶⁵

demekle genel kurulun gerçeğe uygun bilançonun tasdikine karar vermesinin zımni olarak yönetim kurulu, müdürler ve denetçilerin ibrası anlamına geleceğini belirtmektedir. Gerçeğe uygun bilançonun anlamı ise; ortaklığın tüm işlerini eksiksiz kapsamalı, ortaklığın gerçek durumunu yansıtmaya engel olacak yasal olmayan hiçbir hiç bir kalem içermemelidir. Bilançonun onaylanması ile yönetim kurulu, orta bilgi ve yetenekteki bir anonim ortaklık yönetim kurulu üyesinin, bilançonun tetkikinden anlayabileceği konulardan ibra edilmiş sayılacaktır, mahiyeti itibariyle bilançodan anlaşılamayan hususlarda ibra söz konusu olmaz.⁶⁶ Genel kurulun bilgisine sunulmamış, açıklanmamış, belgelenmemiş, normal bir ortağın anlayamayacağı konularda ibra olmaz. İbra sadece genel kurulun bilgisine sunulan haller ile sınırlıdır. Belgesiz işlemler, genel kurulda tartışıldı ise yine ibra geçerlidir.

İbra kararları da sakat olabilir. İbra da bir genel kurul kararı olduğundan, genel kurulu kararlarının sakatlığına ilişkin hükümlere tabidir. Sakatlığı yokluk veya butlan ise, bu yönde ilgililerce açılacak dava veya defi olarak ileri sürülmesi halinde hüküm doğurmaz⁶⁷. Kanuna, ana sözleşmeye veya dürüstlük kuralına aykırı ibra kararları iptal ettirilebilir. İbra kararları; irade bozukluklarına dayanılarak yani hata, hile, tehdit sebebine dayanılarak bağlayıcı olmadığı yönünde dava açılarak iptal ettirilebilir.

İbra kararı genel kurulca geri alınamaz. Organların tasarruf yetkisi, üçüncü kişilerin haklarının başladığı yerde son bulur. Öyleyse alınan ibra kararı ile yönetim kurulunun kazanılmış bir hakkı doğar. Dolayısıyla, ibra kararının geri alınması, yönetim kurulunun kazanılmış haklarını ihlal edeceğinden, hukuk güvenliği ilkesi kapsamında ibra kararının geri alınması söz konusu olamaz. Bu imkanın tanınması, ortaklıkta, hakimiyetin değişmesi durumunda geriye dönük karar alma anlamına gelir ki buda dürüstlük kuralıyla bağdaşmaz.

Bankalar Kanunu'nun son uygulamalarında, bu ilke göz önünde

⁶⁵ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html>

⁶⁶ Aytaç, Zühtü, *a. g. e.*, s. 103.

⁶⁷ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ *a. g. e.*, s. 347.

tutulmaksızın geriye doğru, 5 yıl içinde (zamanaşımı süresi) verilen ibra kararlarının genel kurulda kaldırılması suretiyle eski yöneticiler aleyhinde sorumluluk davaları açılması yoluna gidilmiştir ki bu durum hukukun temel ilkelerine aykırıdır. Bu uygulama gerçekte Bankalar Kanunu'na da aykırıdır. Nitekim Bankalar kanunu'na göre; "...Fon, sorumlulukları tespit edilen eski yönetim kurulu üyeleri, denetçiler aleyhine varsa ibraların iptali ve verdikleri zararın tazmini istemiyle TTK hükümlerine göre dava açabilir" demektedir. Öyleyse ibranın kaldırılmasını mahkemeden talep etmek zorundadır.⁶⁸ İleride ayrıntılı izah edilecektir.

Kendileri hakkında, dürüstlük kuralına aykırı ibra kararı verilmeyen üyeler, ortaklıktan ibra talep edebilir veya *ibra davası* açarak, mahkemeden ibra edilmesini isteyebilir. Yönetim kurulu üyesinin ibra edilmesi yönünde açacağı dava bir menfi tespit davasıdır.⁶⁹ Mahkemeye verilen ibra kararı da kesindir. Hakkında sorumluluk davası açılan ve yürüyen, yönetim kurulu üyesi, bu sorumluluk davası açılmadan veya yürürken, hakkı olan ibra kararının verilmemesi dolayısıyla mahkemeden ibrasını talep için ibra davası açabilir. Bir an için yürüyen davada savunmasını yapma olanağı varken, ayrı bir davada menfaati olmadığı düşünülse bile, kendinden esirgenen ibra kararı için yargıya gitmekte vazgeçilmez bir manevi menfaati vardır⁷⁰. ayrıca hiç kimse ibra edilmeyen üyeyi, hakkından sorumluk davası açılmasını bekleme-ye zorlayamaz. Dolayısıyla Yargıtay menfaati olmadığı yönünde karar verse de buna katılmakta ve kararının değişeceğini ummaktayım.

j. İbranın Sorumluluk Davalarına Etkisi

1. Ortaklığın Açacağı Sorumluluk Davasına Etkisi

İbra yukarıda belirttiğim üzere menfi bir borç ikrarıdır. Öyleyse yönetim kurulu üyeleri aleyhinde açılacak sorumluluk davalarını çok yakından ilgilendirir. Öyle ki ortaklık genel kurulunun verdiği geçerli bir ibra kararı, ortaklığın sorumluluk davası açma hakkını ortadan kaldırır.⁷¹ Çünkü ibra; ortaklığın, ilgili hesap dönemine ilişkin işlemler

⁶⁸ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/ a. g. e., s. 348.

⁶⁹ Helvacı, Mehmet, a. g. e., s. 145; Çamoğlu, Ersin, a. g. e., s. 215.

⁷⁰ Çamoğlu, Ersin, a. g. e., s. 215.

⁷¹ Çamoğlu, Ersin, a. g. e., s. 329; Arslanlı, Halil, *Anonim Şirketler*, II-III, Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul 1960, s. 196; İmregün, Oğuz, a. g. e., 245;

sebebiyle tazminat talebi bulunmadığını ikrar etmesi anlamına gelmektedir. Hem açık ibra kararları, hem de bilanço tasdiki sonucu zımni ibra menfi borç ikrarını içerir.

2. Ortakların ve Ortaklık Alacaklılarının Davalarına Etkisi

İbra kararı nedeniyle ortakların ve ortaklık alacaklılarının uğradıkları *dolayısıyla zararlara* dayanan dava hakkı TTK' da düzenlenmemiştir.

Türk hukukunda, ibranın ortakların ve ortaklık alacaklılarının dolayısıyla uğradıkları zararlarda dava hakkını ortadan kaldırdığı düşünüldüğü gibi,⁷² bunun tersini düşünen yazarlarda vardır.⁷³ Kanımca da, dolayısıyla uğranılan zararlarda, ortakların dava hakkı asil ve ikincil olmayan niteliktedir. Bu sebeple anonim ortaklığın verdiği ibra kararı, ancak ortaklık tüzel kişiliğini bağlayacağından, ortakların dolayısıyla uğradıkları zararlara ilişkin dava hakkını etkileyemeyeceğini düşünmekteyim. TTK m. 379; genel kurul kararları menfi oy verenler (ve toplantıya katılmayanlar) da dahil bütün ortaklar yönünden bağlayıcı nitelik taşır. Ancak bu hüküm ortaklığın kendi dava hakkı üzerindeki tasarrufudur. Dolayısıyla ibra kararı, TTK m. 336'nın ortaklara ve alacaklılara tanıdığı dava hakkını ortadan kaldırmayacaktır.

Ayrıca bu yönde açılacak davada tazminat kazanılması halinde bu tazminat ortaklık tüzel kişisine verilecek, dava kaybedilmesi halinde masraflar davayı açan ortakta kalacaktır. Zaten davanın açılması bile ortağı yeteri kadar güçlüğe sokmaktayken birde ibra kararını eklemenin anlam da bulunmamaktadır.⁷⁴

Ansay, Tuğrul, "Anonim Şirketlerin Ehliyetleri, İdare Meclisinin İbrası, Aleyhine Mesuliyet Davası ve Yargıtay Hukuk Genel kurulu kararı", *BATİDER*, 1966, C. III, S. 3, s. 423; Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 145; Tekil, Fahiman, *Anonim Şirketler*, 2. bası, İstanbul 1978, s. 310-312.

⁷² Arslanlı, Halil, *a. g. e.*, s. 185; Ansay Tuğrul, *a. g. e.*, s. 423; İmregün, Oğuz, *a. g. e.*, s. 250; Postacıoğlu İlhan, *Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan*, İstanbul 1978, s.489 (Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 146).

⁷³ Domaniç, Hayri, *a. g. e.*, s. 874; Çamoğlu, Ersin, *a. g. e.*, s. 219; Tekil, Fahiman, *a. g. e.*, s. 312-314; Baştuğ, İrfan, *Şirketler Hukunun Temel İlkeleri*, İzmir 1974, s. 382 dpn.18. (Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 146).

⁷⁴ Aytaç, Zühtü, *a. g. e.*, s. 212-214; Çamoğlu, Ersin, *a. g. e.*, s. 219 (Helvacı, Mehmet, *a. g. e.*, s. 146).

Yönetim kurulu üyelerinin iş ve işlemleri sonucunda ortaklar ve ortaklık alacaklılarının uğradıkları doğrudan zararlar ortaklığın malvarlığını ilgilendirmedeği için, ibra kararının bu davayla ilgili haklar üzerinde hiçbir hukuki etkisi yoktur. Burada zarar ortak veya ortaklık alacaklısı olunması sebebiyle doğmuştur. Bu davalarda hükmedilecek tazminatta, doğrudan zarara uğrayan ortağa veya alacaklıya verilecektir.⁷⁵

I. 3. ZAMANAŞIMI

Yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak sorumluluk davalarında TTK m. 340/1'in atfı yaptığı m.309/4 daki zamanaşımı süreleri uygulanacaktır. Bu madde kapsamında ise üç ayrı zamanaşımı süreleri vardır.

a. İki Yıllık Süre

TTK m. 30974; “...Mesul olan kimselere karşı tazminat istemek hakkı davanın zararı ve mesul olan kimseyi öğrendiği tarihten itibaren iki yıl...”⁷⁶

demekle ve davanın, davacı olan ortaklık, ortak veya ortaklık alacaklısının sorumluları ve zararı öğrenmesinden itibaren 2 yıllık zamanaşımına tabi olduğunu belirtmektedir. Öyleyse hem ortaklığın, hem ortağın yani pay sahibinin ve hem de ortaklık alacaklısının uyması gereken zamanaşımı süresi 2 yıldır. Ortaklığın dava açmasındaki zamanaşımı yönünden bu durum tartışıldı ise de Yargıtay bu 2 yıllık sürenin “*anonim ortaklığın davası açısından da geçerli*” olduğunu belirtmiştir.⁷⁷ Doktrinde ise, ortaklık tarafından yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak sorumluluk davalarında, TTK m. 340'ın 309'a atfı yapmasına karşın, TTK m. 341'in 309'a atfı yapmadığından bahisle, bu durumda zamanaşımına ilişkin genel hüküm olan BK. m. 126/4 hükmündeki, 5 yıllık zamanaşımının uygulanması gerektiği görüşü de savunulmaktadır.

⁷⁵ Pulaşlı, Hasan, *a. g. e.*, s. 341-342.

⁷⁶ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html>

⁷⁷ Bkz. Yarg. 11. HD, 10.05.1983 t. 2413E/2645K. (Eriş, Gönen, *a. g. e.*, s. 979)

b. Beş Yıllık Süre

TTK m. 30974; “...her halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren beş yıl geçmekle müruruzamana uğrar”

Demekle; dava, her halde yani sorumlular veya zarar öğrenilsin öğrenilmesin, zarar verici fiilin gerçekleştiği tarihten itibaren başlamak üzere beş yıllık sürenin geçmesiyle zamanaşımına uğrayacaktır demektedir. Burada önemli zarar verici fiilin gerçekleştiği tarihtir. Yoksa zarar verenin veya zararın öğrenilmesi gerekmez.

c. Ceza Zamanaşımı

TTK m. 30974; “...bu fiil cezayı müstelzim olup Ceza Kanununa göre müddeti daha uzun müruruzamana tabi bulunuyorsa tazminat davasına da o müruruzaman tatbik olunur.”

demekle; sorumluluğu gerektiren fiil, aynı zamanda bir suç teşkil ediyorsa ve bu suça ait zamanaşımı süresi Ceza Kanunu’muza göre daha uzun zamanaşımı süresine tabi bulunuyorsa, sorumluluğa ilişkin tazminat davasında da bu ceza kanunundaki zamanaşımı süresi uygulanacaktır demektedir.

İşte bu sürelerin geçirilmesi durumunda, anonim ortaklık yönetim kurulu üyeleri aleyhinde artık sorumluluk davası açılmaz. Ancak tabii ki dava açma hakkını zamanında kullanmayanlar hakkında sorumluluk yoluna gidilebilecektir.

IV. MÜDÜRLER VE SORUMLULUKLARI

A. GENEL OLARAK

TTK müdürlere ilişkin şu düzenlemeleri içermektedir:

Müdürler aksine ana sözleşmede hüküm olmadığı takdirde yönetim kurulunca tayin ve azlolunur. Tayin ve azil keyfiyeti, yönetim kurulunca tescil ve ilan ettirilir. Aksine ana sözleşmede hüküm olmadığı takdirde müdürler, yönetim kurulu üyelerinin görev sürelerini aşan bir zaman için tayin olunamazlar ve onlar gibi her zaman azlolunabilirler. Ortaklık pay sahipleri arasından seçilen müdür sebepsiz azledildiği iddiası ile tazminat isteyemeyecektir.

Müdürler, çeşitli bazı işlemleri ifaya mezuun olmak üzere başkalarını tevkiil edebilirler; fakat müdürlük görevlerini devredemezler. Başkalarını tevkiil halinde; BK m. 391 gereğı, alt vekalet ve sadece alt vekilin seçiminde, ona talimat vermede ve nezaret etmede müdürün sorumluluğı söz konusu olacaktır.⁷⁸

Esasen müdürlerin sorumluluğunun kaynağı müdürler ile ortaklık arasındaki sözleşmeden kaynaklanmaktadır.

TTK m. 342;

“Şirket muamelelerinin icra safhasına taalluk eden kısmı, esas mukavele veya umumi heyet veya idare meclisi kararıyle idare meclisi azasından veya ortaklardan olmayan bir müdüre tevdi edildiğı takdirde; müdür, kanun veya esas mukavele yahut iş görme şartlarını tesbit eden diğer hükümlerle yükletilen mükellefiyetleri, gereğı gibi veya hiç yerine getirmemiş olması halinde idare meclisi azasının mesuliyetlerine ait hükümler gereğince şirkete, pay sahiplerine ve şirket alacaklarına karşı mesul olur. Bu esas aykırı bir şartın esas mukaveleye konması veya müdürün idare meclisinin emri ve nezareti altında bulunması mesuliyeti bertaraf edemez.”

Şeklinde düzenleyerek müdürlerinde yönetim kurulu üyelerine uygulanan esaslar çerçevesinde sorumluluklarının bulunduğunu yani ortaklık işlerini yürütenler bakımından aynı sorumluluk sisteminin mevcut olduğunu belirtmektedir. Buradaki müdürlerin sorumluluğunu yönetim kurulu üyelerinin sorumluluk esaslarının geneline yönelik değerlendirmek ve kabul etmek gerekir.⁷⁹ Ayrıca TTK m. 342 açıkça belirttiğı üzere, müdürlerin sorumluluğı; ana sözleşmeye konulacak bir hükümle veya yönetim kurulu üyelerinin emir ve talimatı altında çalışması sebebiyle olsa dahi ortadan kaldırılamayacaktır.

B. MÜDÜRLERİN SEBEBİYET VERDİKLERİ ZARARLARDAN YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN SORUMLULUK HALLERİ

TTK m. 346’da müdürlerin sebebiyet verdikleri zararlardan dolayı yönetim kurulu üyelerinin sorumlu olmayacakları temel görü-

⁷⁸ Helvacı, Mehmet, a. g. e., s. 99.

⁷⁹ Çamoğlu, Ersin, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğı, İstanbul 1972, s. 165.

şü benimsenmiştir. Öyleyse pay sahibi olarak veya dışarıdan atanan müdürlerde, yönetim kurulu üyeleri gibi ortaklığa, ortaklara veya ortaklık alacaklılarına verilen zararlardan dolayı tek başlarına sorumludurlar. Ancak bazı durumlarda müdürlerin verdiği zararlar dolayısıyla anonim ortaklık yönetim kurulu üyeleri de sorumlu olabilmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin, müdürlerin sebep oldukları zararlardan dolayı sorumlu tutulabilmesi ancak şu 3 halde mümkündür.

B. 1. Ortaklığa Uygun, Ehliyetli Müdür Tayin Etmemek

Müdür olarak tayin edilecek kişinin, ortaklık iş ve işlemleri için ehil olup olmadığı hususu sübjektif bir takdir hakkına dayanır. Ancak ortaklık yönetim kurulu müdür olacak kişiyi belirlerken, titizlikle hareket edip gerekli hassasiyeti göstermeli, eğitim durumu, bu eğitimin ortaklığının konusuna uyup uymadığı, müdür olacak şahsın ortaklık konusu ve diğer alanlardaki tecrübesi, referansları bakımından ortaklığın konusu olan iş için ehliyetli ve yeterli olup olmadığı üzerinde durmalıdır. Ortaklığa müdür tayin edilmesinde, gerekli dikkat ve özennin yönetim kurulunca gösterilmemesi halinde yönetim kurulu üyeleri tayin edilen müdürün yaptığı iş ve işlemlerden doğan zararlardan müteselsilen sorumlu olurlar.

B. 2. Ortaklık Aleyhine Yapılan İşleri Görmezden Gelmek

Yönetim kurulu, şirketi idare ve temsil eden organ olması sebebi ile idare ve temsil hakkının tamamını murahhas üye veya müdürlere bıraksa bile (TTK m. 319), şirket işlerine nezaret mecburiyetindedir. İşlerin yalnız icra safhasına dahil işlemleri yürütmekle görevli müdürler, yönetim kurulunun gözetimi altında faaliyette bulunurlar. Bu gözetimin gereği olarak da müdürün ortaklığa yönelik zararlı davranışlarına izin verilmemesi göz yumulmaması gerekir. Yönetim kurulu, müdürün iş veya işleminin yapılması halimnde ortaklığa zararlı bir durumunun ortaya çıkacağını gördüğü halde buna engel olmamışsa veya zarar meydana geldikten sonra tekrarını engellememiş ise bu zararlı eylemlere göz yummuş, açık veya zımni izin vermiş olur ki, bu durumda bu şekilde göz yumma, ses çıkarmama ve zımni izin halinde yönetim kurulu üyelerinin müteselsil sorumluluğu söz konusu olacaktır.

B. 3. Yetkisiz Olduğu Konularda Müdüre Yetki Vermek

Genel kurulun, yönetim kurulunun veya diğeri organların görevleri arasında saklı tutulan veya kanun ve esas sözleşme ile başka organa devri mümkün olmayan yani münhasıran belli organlara verilen yetki ve görevlerin, yönetim kurulu tarafından başkalarına devredilmesi söz konusu olamayacağından, müdürlere gördürülmesi de yönetim kurulunun müteselsil sorumluluğunu doğuracaktır. Türk Ticaret Kanunu m. 346'da belirtilen hallerde yönetim kurulunun 336. madde gereğince sorumlu olduğuna değinilmiştir. Bu halde söz konusu olacak sorumluluk müteselsil bir sorumluluktur. Ayrıca bu sorumluluk pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı değil, yalnız ortaklığa karşıdır. Dava hakkı sadece ortaklığa aittir. Müdürün sebebiyet verdiği zarar veya zararlardan kusuru bulunmayan yönetim kurulu üyesi meydana gelen zararlardan sorumlu tutulamayacaktır (TTK m. 346 son).